

šami (pèrgo) za gnoj, 5) s tičjikom, guano imenovanim, itd.

Da je tak mešani gnoj posebno dober gnoj, vsak lahko zapopade iz tega, ker taka mešanica ima za več sort rastljin redivno moč v sebi. Kakor za njive, je tak gnoj tudi za travnike posebno dober.

V sledečem nauku hočemo razlagati koristnost vsih tacihi stvari, ki so dober gnoj, in vrednost njih razodeti iz kemijskega ozira.

(Dalje sledi.)

Potovanje po okrajnah natoroznanstva.

Kemija — in kuhinska sol.

(Dalje in konec.)

Naše preiskovanje kuhinske soli še ni pri kraju. Vidili smo, jo polivaje z žvepleno kislino, kako je bežal zelenkast puh (solnokislí gáz, klor) iz nje. Pa kaj je tista stvar, tisti zvesti tovarš, na kterega je bil bežeči gáz tako navezan, da ga je le huda sila hudičevega olja (žveplene kislíne) ločila?

Radi bi jo vam pokazali čisto, samo po sebi, kakoršna je, — al to nam v tem hipu ni mogoče, ker hudičevo olje jo je spet tako objelo, da je ne izpusti z lepo, in da je revica spet po ti zedimbi popolnoma nova stvar postala — tista sol, katero zdravniki močno rabijo in visoko čislajo, in kateri je pred 200 leti kemikar Glauber imé dal „čudodelne soli“.

Je scer hudičevo olje terdovraten pajdaž, kterega ni lahko pregnati, kamor se je vgnjezdul, vendar pri kemikarju ni milosti, — spustiti mu mora tisto stvar, ktere iše. In, kaj mislite, s katero silo bo spodil žvepleno kislino? Mahoma ne bo šlo, pa poredoma bo moglo iti. Žeréče oglje je tisti pomoček, ki odpelje hudičevemu olju kislíc v podobi ogeljnokisllega gaza. Žveplene kislíne smo se sedaj znebili, al žveplo je ostalo; kaj pa bo s tem? Tudi za-nj si poiše kemikar prijatla, ki se ž njim združi in ga odpelje tisti stvari kuhinske soli, po kateri sledimo — in ta stvar je natron (soda), ktera, s potašelnom v eni versti, se šteje k tako imenovanim lugastim solém, zato, ker ž njimi enacih lastnost so jo nekđaj (do konca preteklega stoletja) le iz pepéla nekterih morskih rastljin izluževali. Sedaj se dobiva iz kuhinske soli, kolikor koli je je treba.

Al je pa natron res pervína, ktera se ne dá dalje razkrojiti? Do leta 1807 se je to od vsih lugastih soli in zemelj mislilo, ktere vse so prištevale k enojnim, ne više razdeljivim rečém. Tako pa ni dandanašnji, ker že 50 let je znano, da natron je dvojna reč, obstoječa in ločljiva v svitli, lahki in sila mehki rud ali metal, ki se natrium imenuje, in pa v kislíc, ki sta med sabo nar veči prijatla, in scer taka, da kjer koli se najmeta, se berž sprimeta in zedinita.

In tako smo dospeli konec svoje preiskave, ki nam je na eni strani razodela klor, na drugi natrium kot obstojna dela kuhinske soli.

Dalje ne more dandanašnja umetnost. Tukaj ji je meja postavljena, na kateri se spozna, da natrium in klor, ki sestavljata kuhinsko sol, se štejeta v versto tistih 62 pervin, iz kterih je po dandanašnji kemijski vednosti vés svet vstvarjen. Al kemija ni prederzna vednost, ki bi rekla, da že vse do zadnega vé. To, kar danes mislimo, da je enojno, bojo morebiti prihodnje skušnje razodele, da je dvojno, trojno.

Tako je v vsem na svetu. Kar je nekđaj popolnoma veljalo, ni dandanašnji več tako. Kemija namóčitno kaže, da veliko razpade v malo, in da iz malega zraste veliko.

Naj bi nam bili tudi manj učeni bravci na tem po-

tovanju marljivo sledili! Čeravno morebiti vsega natanjko razumeli niso, to so vendar lahko spoznali, kako velika in važna vednost je tista, ki se pečá z razkrojevanjem in sostavljanjem stvari na svetu. Vsak kmetovavec, vsak obertnik je lahko iz tega spoznal, da taka vednost ni prazna, ni puhla učenost, — da vsaka stopinja, ki jo kemija dalje stori, je gotov dobiček za občinstvo. — da se nam je treba vsim na svetu veliko učiti, in da le tisti je s pridom kmetovavec, rokodelec, obertnik in kavec, kteremu ni svet z dilami zabit!

(Svobodno po čas. »Natur«.)

Slovanski popotnik.

* Gosp. Ferd. Mikovec, častiti vrednik „Lumira“ je dal v časopisu českega muzea natisnjeni znamenivi življenjepis Mateja Hutskega, slavnega slikarja, v posebnem natisu na svetlo.

* Gospod Godina, izdatelj Teržaškega koledarčka in knjižnice: „Njegovo veličanstvo avstrijski cesar Franc Jožef v veliki smertni nevarnosti“ se je namenil v Terstu izdajati vsak drug mesec občasni spis za prosto ljudstvo pod naslovom: „Voditelj k znanstvu“ in povabljuje že prijatle berila k naročbi. Cena vsacega zvezka bo znesla le 10 kr.

* Gosp. arhivar Kukuljević in predsednik zgodovinskega društva v Zagrebu se ima podati v Beč in Benetke, v ondašnjih knjižnicah sledit po spisih slovanske dogodivščino zadevajocih; namesti njega je ti čas za vodja zgodovinskega društva gospod četnik Mihajlo Sabljar zvoljen. — Zgodovinsko društvo želi, da bi se druge društva ž njim zjediniše.

* Gospod Kuzmanić, kteremu je ilirska matica poslala za prestavo „das Buch der Natur“, je to delo matici s pristavkom nazaj poslal, da mu ni mogoče prestave preskerbeti.

* Akademia krasnih umetnost v Varšavi, vstanovljena od ruskega cara, se bo letos odperla.

* Gosp. Moravsky je spisal dogodivščino poljsko v treh delih.

* Pisatelj Kirgisa, gosp. Zielinsky oglašá svojo novo pesem „Stepi“.

* Kořenovsky je pripravil za Lvovsko gledišče novo dramo: „Reputacya v miasteczku“.

* Slavni Palacky je prestavil, ko je bil v Parizu, „Histoire de la conquête d'Angleterre par les Normands etc. par Ang. Thierry“ v česki jezik.

* Gosp. profesor Schleicher spisuje v doklado dunajskih vradnih novin obširin sostavek pod naslovom: „Die verschiedenen Richtungen der Slavischen Sprachwissenschaft in Oesterreich“.

* Gosp. prof. Zap je pripravil k tisku prav lepo humoristiško povest pod naslovom: „Vojna v grammatice latinské“.

* Fr. Špatny je dokončal česki lovski slovník. Celo delo, kteremu je tudi staročeske lovske pesmi pridjal, obseže 20 pol.

* Posebno imenitno delo v ruskem jeziku je prišlo na svitlo od cesarske akademie véd, in sicer od odbora za ruski jezik in slovesnost, ki je različnega zapopadka, posebno lepoznanškega in jezikoslovnega.

* V Pragi je prišel na svitlo česki slovník umetniškega imenoslovja za gimnazie in realne šole. Predgovor k temu delu je spisal gosp. Šafařík.

* Gosp. Vaclav Horak, vodja godbe v cerkvi sv. Marie snežnice v Pragi, oglašuje novo delo, namreč spevnik za šole.

* Gosp. Antonin Fryč oznanuje, da je že začel veliko delo: „Prirodopis evropskih ptic“ izdavatí; prišlo bo v 16 zvezkih po čvetero tabel na svitlo. Naročnina za celo delo znese 25 for.

* Še letošnje leto pride na svitlo drugi oddelek prvega zvezka Palackove zgodovine češkega naroda.

* Gosp. Matija Mesič je spisal v ilirskem jeziku zgodovino starega in srednjega veka za spodnji gimnazi. Ministerstvo uka jo je poterdilo in natisniti ukazalo. Spisuje tudi ravno ti gospod zemljopis za gimnazije.

* Že je v tisku in bo kmalo na svitlo prišla literatura prislovnitva slovanskega in nemškega od Čelakovskega. Prislovi so nabrani iz vsih slovanskih naracij. Dr. Hanuš je literaturo prislovnitva nemškega pridjal, da bo delo bolj popolnoma. Naročnino na to delo prejema dr. Hanuš, ki zneso 1 for.

Ozír po svetu.

Misionske novice iz srednje Afrike.

Iz pisem, ki so jih prečastiti gospod korar Novak unidan od gosp. dr. Knobler-ja, apostoljskega namestnika, in gosp. Kociančić-a, njegovega pomočnika, nedavnej iz srednje Afrike v Ljubljano prejeli, zvémo sledeče:

Visokočastitljivi gospodje, ki oznanujejo v središju milionov in milionov ajdovskih zamorcev katoljško véro, nevtrudljivo delajo v vinogradu Gospodovem. V Gondokoru so 28. svečana postavili temelj misioniskemu poslopju in cerkvi, ktere imé bo „Šmaria poleg Bele Reke“; naš izverstni zvonár gosp. Samasa je že naročilo prejel: tri zvonove za-njo vliti. Kdo bi bil še pred malo leti mislil, da večidel Slovenci bojo v sredi ogorele Afrike božjo besedo oznanovali, in da zvonovi slovenskega mojstra bojo péli ondi v slavo Gospodu!

Gosp. apostoljski namestnik Angelo Vinko, kteremu podnebje vroče Afrike ni dobro djalo, je tako rekoč na poti v svojo domovino, 23. prosenca, v Hartumu umerl. Tovarši vsi njegovo smert tolikanj bolj obžalujejo, ker so ga zamorci prav radi imeli in je on Bariški jezik že dobro znal. Iz nar daljših krajev so prišli zamorci na njegov grob molit in so mu privošili pokoj v njem, kterega sicer nikomur ne privošijo, ker vsacega mertvih, svojih in ptujih, v vodo veržejo. Gosp. Dovjak je rajnega spravil v večni mir.

Tudi gosp. Milharčić je bil dolgo bolan; huda merzlíca je v teh krajih navadna bolezn. Sedaj je spet zdrav, in za učenika v Hartumski šoli postavljen, kjer se kaj verlo obnaša. Gosp. Kociančić je v Hartumu za velicega oskerbnika izvoljen in izverstno priden v svojih opravilih.

Gosp. dr. Knobler se priporoča posebno za dve reči iz Krajskega, ktere bi utegnile našim rojakom zavolj hude vročine, mokrega vremena in merzlične bolezni v tistih nezdravih krajih v velik prid biti, namreč za suhe češplje in za brinjevec.

V Dunajskih časnikih beremo, da na Dunaji osnovana Mariina družba za razširjevanje katoljške vére v srednji Afriki bo poslala mesca augusta spet nekoliko novih gosp. misionarjev v Afriko, zraven njih pa tudi nektere rokodelce, potrebnega orodja, poljskih in vertnih semen itd. Kakor smo slišali, se bo tudi častiti gosp. Luka Jeran, kaplan pri sv. Petru in vrednik „Danice“, podal za misionarja v Afriko.

Černigrob.

(Konec.)

Ozrimo se naj prvo po veliki cerkvi okrog. Na prvi pogled zapazimo, da cerkev iz dveh delov obstoji. Sprednji del je krasne gotiške stavbe; oltarji so vsi leseni, pa kakor se vidi, zlo stari in čudovito zrezljani. Vsake sorte podobe zapaziš na njih, ako jih dobro pregleduješ. V dveh verstah stojé visoki kamniti stebri,

ki tanjki obok podperajo. Zadnji del je le zavolj tega imeniten, ker je pod stropom na levi strani pri oltarju sv. Martina vojnici podobna kost priklenjena, od ktere gré mnogo pravlic. Naj bolj znana je ta, ki pripoveduje, da je ta kost rebro ajdovske deklice. Ta pravlica se je tako razširila, da celó tujci radovedni prihajajo in jo režejo, se prepričati, kaj da je. Da je res kost, ne dvomi nobeden; bode tedaj od kake predpotopne živali. Gotovo je, da je bil ti del cerkve pozneje prizidan, ker je po vse drugačni stavbi sozidan in veliko nižji kakor sprednji. Kras celega zidovja je pa orjaški zvonik. Tako močen, širok in tako visok! Ako širokost zida pri tleh pogledaš in dobro prevdariš, se moraš čuditi. Za resnico! uneti so morali biti ljudje za Božjo slavo, ki so, in sicer na berdu cerkev in zvonik zidali!

O turških vojskah so Otomani, kakor pravlica pravi, tudi do tega kraja priderli. Ko so mirna sela požigali in plodno polje pokončavali, so prebivavci iz okolice tú pomoči iskali. Nekdaj — govori pravlica — je hotel turški vojvoda to cerkev razsuti, ali Maria se je verh zvonika vsedla in v predpasnik krogle lovila. Razserdeni vojvoda razbije vrata, na konju v cerkev zlomi, ali konju se, kolikor bolj se oltarju bliža, toliko bolj vdera. Ko pride pred velki oltar in roko stegne, Mario obropati, ga ona vdari, in on se s konjem vred v zemljo pogrezne.

Gotovo pa je, da je nekđaj blizu Černigroba na Sorškem polju bitva bila; to pričajo ostanjki, okopi, to priča velika vas Bitnje, ki je imé od „bitve“ dobila, in vas Stražiše, od besede „straža“. Tudi je gotovo, da je v Černigrobu nekđaj obilo obiskovana božja pot bila. Od tega vedó stari možje zlo veliko pripovedovati; pa tudi dandanašnji še ni zapuščena. Stara navada, na binkuštno nedeljo se v Černigrobu sniti, se še ni opustila. Ti dan je posebno otrokom v veselje. Iz cele okolice mora tistikrat vsak v Černigrob; ako bi koga doma pustili, bi jokal celo popoldne. Pa tudi odrasčenih ljudi v kmečki in gosposki obleki se tiktat obilno snide. Po vsih potih in stezah k cerkvi mergolé. Celi hrib je poln ljudstva; tú mati svojim otrokom odpuške kupuje, tam se mladenči v krog vstopijo in se radujejo, v zeleno travo se vsedajo deklice in se jako šalijo. Povsod je veselje!

Oberni se nekoliko proti vshodu cerkve, ali stopi v visoki zvonik in ozri se, mestjan, ki si prišel iz nemega ozidja, pobesi oči v krasni svet! Pod saboj zagledaš veliko prelepo planjavo. Od Černigroba do Storžica in belega Grintovca, od sv. Jošta do Šmarne in Limbarske gore leži vse odperto tvojemu pogledu. Pod tvojimi nogami vidiš tihe vasi z zelenimi verti opasane. Brezštevilno cerkvá po planjavi in bližnjih gričih se bliščé enako belim labudom, polje je enako mirnemu morju, na kterem se zlata pšenica vetru priklanja; nad črnim Krajnóm se ti noriške planine odpró, mogočni Storžič in sivi Grintovec te navdahuje in prijazni, zeleno ovenčani griči se ti v okrogu smehljajo. Ne boš zapustil kraja, da bi ne zdihnul: Stvarnik, ti si čudopolen in velik! ***

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Tersta 4. junia. Te dni jemlje baron Bruck, kterega bistri um je za kupčijo na Austrianskem toliko storil, in posebno za Terst očetovsko skerbel, od Teržacánov slovó, ker jutro ga odnese parobrod od tod v Carigrad, kamor se zdaj oči cele Europe s toliko skerbjo obračajo. Kako močno pa tudi njega Terst, in posebno Lloydovo društvo spoštuje, priča dovolj to, da je danes v njegovo poslovljenje napravilo veliko gostijo, h kateri je bilo sila veliko Teržacánov povabljenih, in jutro ga bodo spremili do Pirane na več Lloydovih pa-